

СПЕЦИФІКА АСПЕКТУАЛЬНИХ ЗНАЧЕНЬ НЕРОЗДІЛЬНИХ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ

Бурківська А., Лопатюк Н.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Статтю присвячено дослідженню аспектуальних значень нероздільних фразових дієслів, що складаються з моноксемного дієслова та післядієслівного компонента прислівниково-прийменникової природи, який унаслідок послаблення своєї прислівникової або прийменникової функції утворює з дієсловами стійкі семантичні та синтаксичні сполучення.

Ключові слова: аспектуальне значення, нероздільне фразове дієслово з постпозитивним компонентом, спільне типове значення, специфічне значення.

Burkovskaya A., Lopatyuk N. Specificity of aspectual meanings of inseparable phrasal verbs. The article focuses on the analysis of aspectual meanings of the English inseparable phrasal verbs that consist of a mono lexemic verb and a special component of adverbial and prepositional origin (also called particle) standing in the postposition to the verb and forming stable semantic and syntactic combinations with it. The research considers inseparable phrasal verbs with postpositive components from the point of view of their common and specific semantic features.

Ключевые слова: аспектуальное значение, нераздельный фразовый глагол с постпозитивным компонентом, общее типовое значение, специфическое значение.

Burkivska A., Lopatyuk N. The peculiarities of aspectual meanings of inseparable phrasal verbs. The article focuses on the analysis of aspectual meanings of the English inseparable phrasal verbs that consist of a mono lexemic verb and a special component of adverbial and prepositional origin (also called particle) standing in the postposition to the verb and forming stable semantic and syntactic combinations with it. The research considers inseparable phrasal verbs with postpositive components from the point of view of their common and specific semantic features.

Key words: aspectual meaning, inseparable a phrasal verb with a postpositive component, common typical meaning, specific meaning.

Постановка проблеми. Аспект – це граматична категорія дієслова, яка вказує на те, як зазначена дієслівна дія протікає чи розподіляється в часі. На відміну від категорії часу, аспект пов'язаний не з дійктивною часовою локалізацією дії, а з його внутрішньою “часовою структурою”, з тим як вона інтерпретується мовцем.

Категорія аспекту в різних мовах характеризується різноманітністю як з боку внутрішніх (синтетичних і аналітичних) форм свого вираження, так і з боку змісту [3, с. 83]. В англійській мові аспект стосується переважно того, як мовець сприймає тривалість (протікання) подій [4, с. 223].

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю подальшого вивчення функціональних процесів у такому продуктивному шарку англійської дієслівної лексики, як фразові дієслова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нероздільні та роздільні фразові дієслова (ФД) давно привертають увагу багатьох лінгвістів, які намагалися всебічно висвітлити питання, пов'язані з природою цих дієслів - І. Є. Анічков, Дж. М. де ла Круз, Ю. О. Жлуктенко, Л. І. Зільберман, М. П. Івашкін, Г. А. Кенеді, О. С. Кубрякова, Дж. Р. Хендріксон, Р. Хілтунен), їхньою семантикою (С. Б. Берлізон, С. О. Гурський, Р. В. Єжкова, Ю. О. Жлуктенко, І. А. Кліюнайте, А. С. Кузнецова, А. Г. Ніколенко), функціонуванням (А. І. Бандік, Д. Болінджер,

Л. В. Вікторова-Орлова, Н.Ф. Карягіна, К. Кас-тілло, А. Лайв, С. Поттер).

Проте, незважаючи на існуючі дослідження, функціонування нероздільних та роздільних фразових дієслів в англійській мові ще не є достатньо вивченим, зокрема немає семантичних класифікацій дієслів з постпозитивними компонентами. Власне, розглядається досить обмежене коло питань: статус постпозитивного компонента, синтаксичні функції постпозитивних компонентів (І. Є. Анічков), історія виникнення постпозитивного компонента (І. Є. Анічков, Т. О. Єгорова, Ю. О. Жлуктенко, М. П. Івашкін, А. С. Ненюкова, Р. Хілтунен), сполучуваність дієслів з постпозитивним компонентом (Б. Фрейзер).

Вибір нероздільних фразових дієслів в якості **об'єкта дослідження** зумовлений тим, що ці комплексні одиниці визначаються високою продуктивністю та широким використанням у мовленні.

Мета статті полягає у встановленні аспектуальності нероздільних фразових дієслів й конкретизується у **завданнях**, що включають виявлення та опис аспектуальних значень шляхом аналізу словникових дефініцій та верифікації отриманих результатів на підставі вивчення її дискурсивних реалізацій.

Матеріалом роботи слугував корпус із 6 200 текстових фрагментів із фразовими дієсловами, отриманий шляхом суцільної вибірки зі словників сучасної англійської мови (Collins Cobuild Dictionary of Phrasal Verbs, Dictionary of Slang and Unconventional English, Longman Dictionary of Contemporary English, Longman Dictionary of Phrasal Verbs, Oxford Dictionary of Phrasal Verbs).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аспектуальне значення дієслова може бути вбудованим у семантичну структуру дієслова, формуючи незмінну, похідну (вихідну) категорію, а також може бути представлено в інших граматичних категоріях [2, с. 155]. Універсальною формою вираження граничності, що пов'язана з аспектуальністю, являються локальні елементи – постпозитиви

(термін, запропонований Н. Н. Амосовою [1, с. 131–135]).

Аспектуальні значення поділяються на *дуративні (прогресивні), перфектні (завершальні), інхоативні та ітеративні*. Чимало фразових дієслів є ергономічними засобами вираження різних аспектуальних значень, адже вони часто використовуються у спонтанному мовленні, легкі для комунікантів різного віку. Їх, зазвичай, утворюють за допомогою найбільш частотних, відповідно, типових дієслів, як то *go, get, give*.

Розпочинемо аналіз з **інхоативного** аспекту. Інхоативи характеризуються еволютивним зачинним значенням, тобто передбачають початкову перехідну фазу або період, впродовж якого відбувається накопичення певних якостей, що призводять до зміни, появи нової ситуації, позначеної корелятом зачинності. Типовими засобами вираження інхоативного аспектуального значення є фразові дієслова *to break, brighten, burst, come, embark, fall, kick, get, go, grow, pair, set, start*.

Інхоативні фразові дієслова вказують на певну дію чи стан, до якої поступово наближалися і власне тепер ця дія розпочата. Розглянемо їх детальніше:

Break into:

to start doing something: *He broke into a run when he saw the police;*

to start to use an amount of money: *I had to break into my savings to pay off the bills;*

to start to have success in your career or an area of activity: *She's trying to break into acting.*

Break out – if something bad such as a war or disease breaks out, it starts: *They're worried that war will break out.*

Burst into:

1) to suddenly start burning with large flames: *The car burst into flames and the driver died as he didn't have time to get out.*

2) to suddenly start doing something: *She burst into laughter when she heard the joke.*

Come on

1) to develop or make progress: ***How's the building work coming on?***

2) if an illness comes on, it starts to affect you: *I've got a bit of a headache. I hope it doesn't mean I've got flu coming on.*

3) to start working by being switched on: *The central heating comes on automatically an hour before I have to get up.*

Embark on – to start a new project or activity, usually one that will be difficult and will take time: *Piere embarked on an MBA at Insead last autumn.*

ФД fall into вказує на раптове започаткування незапланованої дії, наприклад: *I just fell into my job when an opportunity came up.*

Get into – to start doing something: *She's been getting into dance music recently.*

Go into:

1) to start working in a particular type of job or business: *She went into banking after she'd finished university;*

2) to talk about something in a lot of detail: *He went into a long attack on the way press had handled the issue.*

Go on – to continue happening or doing something as before or to take pills: *She went on the pill when she met him.*

Grow to – if feelings or qualities grow, they become stronger: *We grew to like the neighbourhood.*

ФД kick off вказує на дію чи стан, яка щойно започаткована, а саме:

when a football match kicks off, the players start it by kicking the ball: *The match kicks off at three o'clock;*

to begin, to start (troubles): *The fight kicked off when he insulted the guy's girlfriend.*

Pair off – to start a romantic relationship with someone, or to bring two people together because you want them to have a relationship with each other: *They paired off shortly after starting university.*

Set about – to begin doing something, especially in a determined or enthusiastic way: *We set about the cleaning and got it done before lunchtime.* Окрім того це ж ФД виступає подієвим і має значення “атакувати”: *The gang set about her as she left the bank.*

ФД *set off, set out i set forth* виступають синонімічними і мають значення “розпочати подорож”:

We set off for work at seven-thirty.

The explorers set out for the South Pole yesterday morning.

We set forth at daybreak for the summit of the mountain.

Start off:

1) to begin, especially in a particular way or by doing a particular thing: *She started off as a receptionist and ended up as the CEO;*

2) to begin a journey: *We started off early because we knew the journey would take all day.*

Синонімом до ФД **start off** у значенні “розпочинати подорож” виступає ФД *start out*: *We started out early in the morning.*

Важливо згадати, що такі фразові дієслова зустрічається в Present Simple, Past Simple, Present і Past Perfect (Continuous), Future Simple. ФД функціонують як прості присудки та частини складених дієслівних присудків.

Звичайно, необхідно зауважити, що найчастіше використовується звичайний теперішній час (Present Simple), потім минулий (Past Simple), а всі складні часові форми використовуються дуже рідко, зазвичай в письмовому вигляді.

Ітеративність – це аспектуальне значення, яке характеризує кількісний аспект дії, це – так звана кількісна аспектуальність. Ітеративність формально виражається у межах певних аспектологічних понять. Фразові дієслова, які слугують засобами вираження ітеративного аспектуального значення, порівняно з іншими фразовими дієсловами, що виражають інші аспектуальні значення (а саме інхотивність, прогресивність, завершеність), зустрічаються доволі рідко і не характеризуються високою частотністю, бо майже не вживаються в усному мовленні, а лише в художніх творах.

Ми розглянули та виокремили такі **ітеративні** нероздільні фразові дієслова:

bang away – to strike heavily and often repeatedly: *The doorbell must be broken; see who is banging away at the door;*

bob up and down – to move forwards and backwards: *The little boat bobbed up and down on the waves;*

chew on – to think about something carefully for a long time, before making a decision about

it: *I'll chew on it for a day or two and let you know what I think.*

keep at, push ahead/on, soldier on – to continue doing something even if you want to stop or have difficulties: *She found the course hard but she kept at it and completed it successfully. / Some people wanted to halt the project, but they decided to push ahead. / They ran into problems but decided to push on regardless;*

keep on, press on – to continue doing something: *He kept on trying and succeeded in the end;*

keep up at – to continue doing something: *Learning a language is difficult, but if you keep up at it, you'll succeed in the end;*

nag at – to criticize again and again: *My tutor was always nagging at me about my laziness;*

pore over – read, look at or to repeat carefully and repeatedly: *She pored over the report looking for mistakes;*

press ahead – to continue doing something in a determined way, despite difficulties, opposition, or interruptions: *They pressed ahead with the elections despite the violence.*

rake over – to continue to talk about something unpleasant that someone else no longer wants to talk or think about: *She really wanted not to rake over the past of men who had lived peacefully in this country since they came to Britain as refugees after the war.*

Прогресивність – це аспект, в якому тривалий характер дії виражається не лише прогресивними (continuous) часовими формами англійського дієслова.

Найтиповішими засобами вираження прогресивного аспекту вважаємо такі нероздільні фразові дієслова:

bang on – to talk about something for a long time in a boring and annoying way: *He banged on for half an hour but no one was listening;*

blast away, blaze away – to shoot at someone or something a lot of times: *The victim was petrified, he blasted away;*

crack on – to continue doing something as quickly as possible: *We had to crack on to get everything finished on time;*

gabble on /away, rattle on, jabber away – to talk quickly and for a long time: *Ann spent whole*

day gabbling on with her friends / They started jabbering away about file systems and lost me completely;

ramble on, witter on – to talk a lot about boring or silly things: *Quit rambling on – I'm tired of listening to you;*

hang on – to continue doing something and achieve success even though there are difficulties: *If Elise would just hang on a little longer she'd certainly get the promotion;*

harp on, chug along – to keep talking or complaining about something in a way that makes people bored or annoyed: *I was late twice last week and my boss keeps harping on about it;*

go on:

1) to continue: *He went on talking and I was so bored;*

2) to progress: *They asked me how the project was going on;*

grind on, drag on – to continue for longer than you want or think is necessary: *The war ground on for years / The meeting dragged on for two and a half hours;*

plod along /on, plough on – to progress at a very slow steady rate: *It was really boring, but we ploughed on;*

beaver away, plug away, slog away, toil away, work away – to work very hard to gain something: *She's toiling away to get promotion.*

Проаналізувавши фразові дієслова **завершеності**, ми прийшли до висновку, що це аспектуальне значення виражають постпозитивні компоненти *down, up, out, off*:

blank out, blot out – if you blank out a feeling, memory, warning etc, you deliberately try not to think about it or try to forget it: *She tried hard to blot out the bitter memories of the divorce.*

break down – to cause the ruin or failure of (an enterprise, for example): *The talks between management and the unions broke down acrimoniously.*

break down, go off – to stop functioning: *The lights go off automatically when the office is empty. My car's broken down, so I came by taxi.*

cast off – to finish a piece of knitting by removing the stitches from the needle and making a tidy edge:

Your sweater is finished; I just have to cast off

check out, die out, kick off, pass away, peg it, peg out – to die: *Sadly, Georgia's uncle passed away yesterday after a short illness.*

come off – to stop being fixed to something: *The paint came off the west side of the house because of the hot sun.*

come off/ get off – to stop taking something such as a medicine or drug: *It was years before I was able to come off drug.*

cool off – to become calm again: *We'll talk to Fred once he cools off and can talk rationally.*

cut off – to stop the supply of something, or to stop something working: *The heavy snow has blocked many roads and cut off a number of villages.*

drop out – to stop doing something because you're dreadfully tired: *She dropped out of the project and went to bed.*

drift off – to stop listening to someone or stop paying attention to something: *I was drifting off when the noise disturbed me.*

dry out – to give up drinking alcohol, or to help someone do this, especially by getting medical treatment: *He checked into a clinic to dry out after being arrested for drink-driving.*

eat up – to stop eating: *If you don't eat up your greens, you won't get any dessert.*

fade out – to disappear gradually: *Youthful energy that had faded out.*

finish up – to be in a particular place or situation at the end of a long series of events: *We went out for diner and finished up in a club.*

finish off, get off – to stop consuming something that you love: *They finished off all the chocolates and had to go to the all-night garage to buy some more.*

give up – to stop doing something that you do regularly: *I gave up taking sugar in tea and coffee to lose weight.*

go off – to stop liking someone or something: *I went off her when she lied to me;* if food or drink goes off, it is no longer fresh: *The milk went off because I forgot to put it in the fridge.*

hang up, ring off – to stop using a telephone at the end of a conversation: *I lost my temper and hung up.*

knock off – to stop working because it's time to go home: *We knocked off early on Friday to avoid the rush hour queues.*

leave off – to stop doing something: *He left off trying to accomplish the task.*

move out – permanently to leave the house or flat where you live or the place where you have your business: *She's tired of living there and is moving out.*

shut off, turn off, switch off – to stop a piece of equipment working temporarily by pressing a button or by moving a switch: *They shut the water off while they did the repairs. Turn off the tap, then restore the water supply to the tap.*

shut up – to make someone stop talking or making a noise: *He told us to shut up and start working.*

sign off – to finish doing something that you have worked for a long time: *I'm signing off now and going home – I'm shattered.*

take off – if an aircraft takes off, it leaves the ground and starts flying: *The flight for Dublin took off on time.*

wash off/away – if you wash dirt off something, or if dirt washes off, you remove it by washing: *The ice cream stall on the beach was washed away in the storm last night.*

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Проведене дослідження фразових нероздільних дієслів як засобів вираження аспектуальних значень інхоативності, прогресивності, ітеративності та завершеності дає змогу стверджувати, що найменшою частотністю вживання характеризуються фразові дієслова, що виражають аспектуальне значення ітеративності, найвищою – інхоативності.

Багатогранність фразових дієслів визначає перспективне у цій сфері вивчення семантики фразових дієслів у текстах художнього, публіцистичного та наукового стилів у порівняльному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Amosova N. N. Osnovy angliyskoi fraseologii / N. N. Amosova. – L. : 1963. – 250 s.
2. Blokh M. Y. Teoreticheskaya grammatika angliyskogo yazyka / M. Y. Blokh. – M. : Vysshaya shkola, 1983. – 383 s.
3. Maslov Y. S. Aspektologiya / Y. S. Maslov // Lingvisticheskiy Entsiklopedicheskiy slovar [pod red. V. N. Yartsevoy]. – M. : Sovetskaya Entsiklopediya, 1990. – 685 s.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

4. Carter R. Cambridge Grammar of English. A Comprehensive guide. Spoken and Written English Grammar and Usage / Roland Carter, Michael McCarthy. – Cambridge : CUP, 2006. – 973p.
5. Courtney R. Longman Dictionary of Phrasal Verbs / Rosemary Courtney. – London : Longman Group UK Limited, 1995. – 734 p.
6. Longman Phrasal Verbs Dictionary : over 5000 phrasal verbs. – London : Pearson Education Limited, 2000. – 608 p.
7. Phrasal Verbs Dictionary. – London : Longman, 2000. – 600 p.
8. Verb: the category of Aspect [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://referatcentral.org.ua/foreign_language_load.php?id=535&startext=3